

Пометун Олена Іванівна, м. Київ

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Пошуки ефективної освітньої парадигми не припиняються у світі ніколи протягом всього часу існування людства. Останні 10-15 років поступово складається новий модерністський чи навіть постмодерний погляд на освіту, який передбачає докорінні зміни цієї парадигми. Відображенням такої тенденції в Україні є якісні зрушення, що почали поступово запроваджуватись у зв'язку із переходом до Нової української школи [2].

Зміст і організація освітнього процесу в Новій українській школі дуже відрізняється від попереднього етапу формування української системи освіти й обумовлює нові вимоги до вчителя [2]. Урок в НУШ орієнтований на дитину як активного суб'єкта навчання, а мета вчителя – створення продуктивного навчального середовища і організація діяльності учнів з конструювання та розвитку ними власних знань, умінь, навичок й цінностей, які стануть їм у пригоді зараз або в майбутньому. Тому сьогодні в умовах реформування української школи можна зустріти багато декларацій щодо якісних змін у педагогічній діяльності, нових ролей вчителя. Переконає і досвід, хоча і недостатній, перепідготовки вчителів початкової школи у процесі запровадження НУШ [3]. Сьогодні за умов переходу до НУШ учнів 5-х класів завдання оновлення підготовки вчителів різних предметів надзвичайно актуалізується.

Очевидно, що окрім змін у змісті і діяльності вчителів того чи іншого предмета, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти [1] та модельними програмами з різних предметів/інтегрованих курсів, існує певний набір характеристик діяльності нового вчителя, які можуть забезпечити послідовний позитивний вплив на результати навчання учнів НУШ [4]. Метою

публікації є опис саме таких характеристик задля оновлення змісту перепідготовки вчителів різних предметів.

Аналіз керівних документів щодо Нової української школи та її запровадження, публікацій педагогів початкової школи щодо запровадження НУШ свідчить, що найважливішими уміннями вчителя НУШ є такі:

- створювати підтримуюче навчальне середовище;
- мотивувати навчання і засвоєння учнями нових знань;
- організовувати взаємодію і взаємонавчання учнів;
- створювати для учнів різноманітні можливості для навчання;
- заохочувати рефлексивне мислення і діяльність учнів;
- постійно підтримувати зв'язок між навчанням і викладанням.

Розглянемо ці характеристики ґрунтовніше.

Створювати підтримуюче навчальне середовище означає насамперед навчитись приймати кожного/кожну в класі таким, яким він/вона є, сприяти встановленню в колективі позитивних взаємостосунків між однокласниками, коли вони в змозі бути активними, помітними членами свого навчального товариства. Ефективний вчитель має працювати над позитивними взаємовідносинами всередині класу, яким він опікується, намагаючись зробити їх сприятливими, недискримінаційними та взаємопідтримуючими. Потрібною є й побудова гарних стосунків дітей з усім шкільним колективом, з батьками як ключовими особами, які мають унікальні знання про своїх дітей та безліч можливостей допомогти в їхньому навчанні.

Сучасний вчитель враховує культурне та мовне різноманіття учнівського співтовариства. Він формує культуру всередині класу, складаючи її разом з дітьми з багатьох культурних елементів, включаючи культуру всієї школи, однокласників і професійну культуру вчителів.

Вчитель має dbати про те, щоб учні хотіли навчатись, підтримувати їхню зацікавленість, мотивацію. Для цього обов'язково потрібно:

формувати у них розуміння значущості нового знання. Учні навчаються набагато краще, коли вони розуміють, що вивчають, навіщо (для чого) їм треба це знати, як вони зможуть використовувати свої нові знання;

стимулювати зацікавленість своїх учнів, вимагаючи від них пошуку достовірної інформації та ідей і закликаючи їх до використання знань, до спроб застосувати те, що вони знайшли у новому контексті або новим способом;

залучати учнів у процес обговорення і розв'язання питань їхнього навчання, підтримує їх здатність оцінювати себе, обирати кращі способи і шляхи навчання, найбільш важливий для них зміст;

інтегрувати нові знання з тими, якими вони вже володіють, встановити зв'язки між різними предметами, галузями знання, так само, як і з їх власною життєвою практикою і з практикою всього людства. Це економить навчальний час, відповідає учнівським потребам і очікуванням, допомагає уникнути зайвого дублювання в змісті освіти.

Вчителю важливо володіти уміннями організовувати, спрямовувати та підтримувати колективне навчання. Учні вчать краще, якщо вони залучені до колективної активності і комунікації з іншими людьми, включаючи однолітків, членів власної сім'ї, найближче оточення. Вчитель має підтримувати таку співпрацю, не лише використовуючи відповідні форми і методи, а й культивуючи у класі співтовариство тих, хто навчається. В такому співтоваристві кожен, включаючи і вчителя як суб'єкт пізнання, залучений до навчального діалогу і партнерства. А відтак підтримка і зворотній зв'язок є завжди доступними і достовірними.

Забезпечувати учням достатні можливості навчатись означає пошук вчителем спеціальних прийомів, які відповідають віковим та індивідуальним особливостям учнів. Наприклад, на навчальні результати учнів впливають темп навчання і можливість брати активну участь, практикуватись і застосовувати нові знання. Вони потребують, між іншим, повторення нових знань кілька разів, варіюючи з різними завданнями та у різних контекстах. Коли складність змісту й межі розуміння (доступності) матеріалу учнем не співпадають, вчитель має

визначити, наскільки глибоко (або ні) має бути засвоєний цей зміст учнем. Формувальне оцінювання допомагає вчителю визначити, що означає надати кожному учню необхідні для нього можливості навчатись і як поступово вдосконалювати його навчальний досвід.

Учні навчатимуться продуктивніше, якщо вчитель заохочуватиме рефлексивне мислення і діяльність учнів. Це означає, що в освітньому процесі учні вміють «повертатись» до інформації й ідей, які вони опрацьовували, і обдумувати їх об'єктивно, узагальнено, з нової позиції. Рефлексивне навчання асимілює нові знання учнів, пов'язує їх з вже відомим, дозволяє школярам адаптувати його у своїх власних цілях і транслювати думки в дії. Водночас воно розвиває їхню креативність, спроможність думати критично про факти та ідеї, стимулює метакогнітивні (тобто здатність думати про їхнє власне мислення як процес) здібності дітей. Вчитель заохочує таке мислення, конструюючи завдання та ситуації, що вимагають від школярів насамперед критично оцінювати матеріали, які вони використовують, та виявляти цілі створення і розповсюдження тієї чи іншої інформації.

Для того, щоб *постійно підтримувати зв'язок між навчанням і викладанням* вчитель має досліджувати власне викладання. Оскільки будь які навчальні стратегії діяльності вчителя по-різному працюють у різних контекстах і з різними учнями, ефективно викладання потребує від вчителя постійної оцінки свого впливу на учнів, свого внеску в їхні досягнення, в їхнє учіння. Дослідження вчителем зв'язків між власним викладанням і навчанням учнів є певним циклічним процесом, що відбувається щоразу, день за днем і протягом достатньо довгого періоду. У цьому процесі вчитель ставить перед собою такі запитання.

На чому треба сфокусуватись у сьогоднішньому викладанні? Що важливого (а отже такого на що варто витратити більше часу) треба дати моїм учням на цьому уроці, в цій темі?

Які стратегії (якщо брати до уваги реальну ситуацію в класі й реальні можливості і потреби цих дітей) можуть допомогти моїм учням найкращим чином засвоїти цей зміст?

Що можна вважати досягнутим результатом викладання і що є завданням на наступний етап?

Розмірковуючи над цими питаннями, вчитель має взяти до уваги рівень навчальних результатів учнів, досягнутих ними у відповідності до запланованого фокусу навчання. Такий аналіз потрібен вчителю для відслідковування прогресу у навчанні, так і для того, щоб вибудовувати певну послідовність, етапи роботи, які можуть забезпечити кінцеву ефективність. Аналіз та інтерпретація інформації допомагають визначити, що треба робити далі.

Отже, аналіз доводить, що набуття вчителем-предметником таких умінь є вкрай важливим для продовження реформ української школи, про таке свідчать і нові нормативні акти щодо освіти останніх років, і стандарти підготовки педагогічних працівників. Це й виклик для організаторів підготовки і перепідготовки вчителів – подумати про спеціальну частину у педагогічній освіті, спрямовану на розвиток цих умінь характеристики особистісного і професійного зростання сучасного вчителя.

Список джерел та літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.05.2022)
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Пометун, Олена Іванівна. М'які навички вчителя для сильної школи: У зб. Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 лютого 2021 р.) Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, м. Київ. Дніпро, Україна, с. 148-150. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724154/>